

La recerca co laborativa, una eina de transformació de les polítiques públiques – Elvira Riera Gil

🕒 2 de març de 2021

Durant el mes de febrer, l'Escola d'Administració Pública de Catalunya (EAPC) va oferir un cicle de sessions sobre la interacció entre la política i la ciència i sobre la recerca col·laborativa. Les presentacions i els vídeos de les

sessions [estan disponibles al web de l'Escola](#). En aquest apunt plantegem una sèrie de preguntes i reflexions sorgides d'aquestes sessions.

La política es pot basar en l'evidència científica?

Si avui féssim una enquesta per preguntar si les polítiques públiques han d'estar informades per l'evidència científica, probablement la majoria de respostes serien positives, tant si vinguessin d'acadèmics, de decisors i empleats públics, o de la ciutadania. Tot i això, les relacions entre la política (i les polítiques) i la ciència (o la recerca) no són tan clares, i a la pràctica resulten molt complexes. La gestió de la pandèmia provocada per la COVID-19 ens n'ha proporcionat prou mostres.

En primer lloc, la ciència té una naturalesa analítica (resol preguntes sobre com és el món), mentre que la política es mou entre preguntes i dilemes normatius (sobre com hauria de ser el món). És a dir, la política funciona sobre determinades escales de valors, que sovint entren en conflicte, i les prioritats varien segons les orientacions dels partits. Per exemple, com hem vist en la gestió de la COVID, alguns governs han tendit a prioritzar la salut sobre l'economia i d'altres a l'inrevés. Aquestes prioritzacions no necessàriament se sustenten en l'evidència científica –i menys encara en contextos d'incertesa– però són legítimes, perquè la ciutadania les legitima quan vota programes electorals. Per tant, com ens deia David Mair en la primera sessió, en aquest aspecte el que la ciència pot fer per la política té uns límits. Val la pena llegir l'aportació que fa el Centre Comú de Recerca (JRC) de la Comissió Europea sobre aquest vessant de les relacions entre ciència i política a *Understanding our Political Nature: how to put knowledge and reason at the heart of political decision-making* (2019).

En segon lloc, la influència de la ciència en la política també es veu limitada per les pressions dels grups d'interès, tant en el nivell de la política com en la gestió de les polítiques públiques que se'n deriven. Ho hem vist també en les decisions de la Unió Europea sobre la compra de vacunes contra la COVID i la gestió posterior d'aquestes compres.

Per tot això el JRC conclou que potser no podem demanar polítiques *basades* en l'evidència científica, però sí que podem demanar que les polítiques estiguin *informades* per aquesta evidència.

Quina evidència científica?

Si deixem de banda aquests factors externs al criteri científic que afecten la presa de decisions públiques, i ens situem en la posició d'un directiu públic que demana evidència per orientar les polítiques del seu àmbit de competència, ens podem preguntar almenys dues coses: quines disciplines científiques hem de tenir en compte? I, dins de cada disciplina, quines són les veus científiques que hem d'escoltar? En la crisi de la COVID, hem vist com els epidemiòlegs han tendit a demanar l'augment de les restriccions de la interacció social, els economistes han tendit a demanar mesures de reactivació de l'economia (amb fórmules no sempre coincidents), i els sociòlegs, psicòlegs i pedagogs han alertat sobre l'increment de les desigualtats socials i els efectes de l'aïllament en les persones en general i en la comunitat educativa en particular. Davant de problemes socials complexos, diferents perspectives científiques ens diran que prioritzem diferents polítiques. I diferents experts en cada disciplina ens faran anàlisis diferents, relacionades amb el seu bagatge professional i amb les seves pròpies conviccions i escales de valors.

Per això Ismael Peña-López ens deia, en la primera sessió, que la visió científica hauria de ser un requisit en la selecció dels decisors públics, inclosos els alts càrrecs. Que els directius haurien de ser multidisciplinaris i haurien de cultivar una xarxa sòlida de relacions amb la comunitat científica i mantenir-hi un diàleg constant, perquè és beneficiós per a les dues parts i per a la societat.

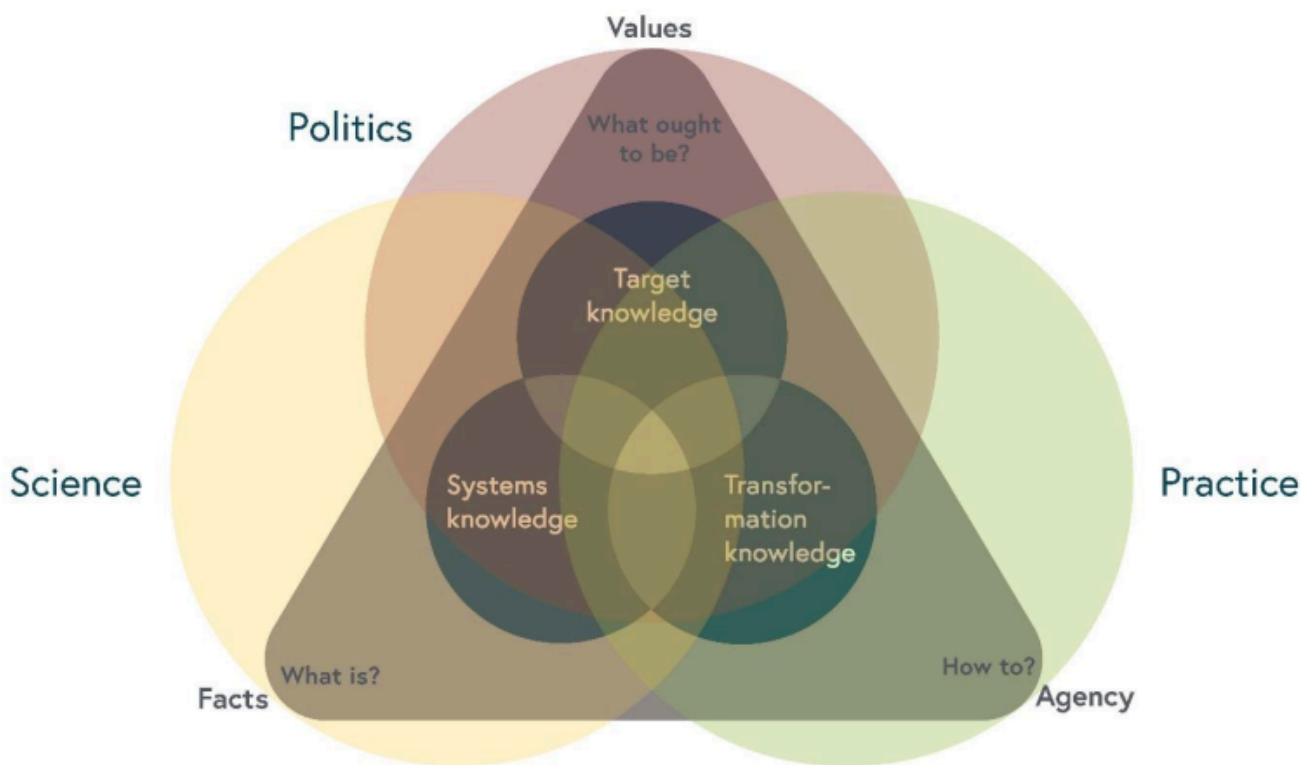
El coneixement científic és l'únic coneixement rellevant?

Sabem que necessitem la ciència per ajudar a resoldre els grans reptes de la societat, i que com més sòlida sigui la base científica de les decisions polítiques més probable serà que aquestes decisions siguin encertades, com ens deia Andreu Climent en la primera sessió.

Ara bé, les polítiques públiques no poden estar informades *només* per l'evidència científica, entesa com la que proporciona el treball acadèmic. El treball acadèmic, especialment en el cas de les ciències

socials –que són molt rellevants per a les polítiques públiques de tots els àmbits– tendeix a produir informació sobre els problemes i no sobre les solucions. Per això, l'expertesa acumulada pels mateixos gestors de les polítiques públiques sobre el que funciona i el que no funciona, o sobre el que és viable en un determinat context, és un coneixement imprescindible per millorar les polítiques. Igualment, el coneixement de la ciutadania i els agents socials, com a subjectes i objectes de les polítiques, és crucial per poder prendre decisions millors.

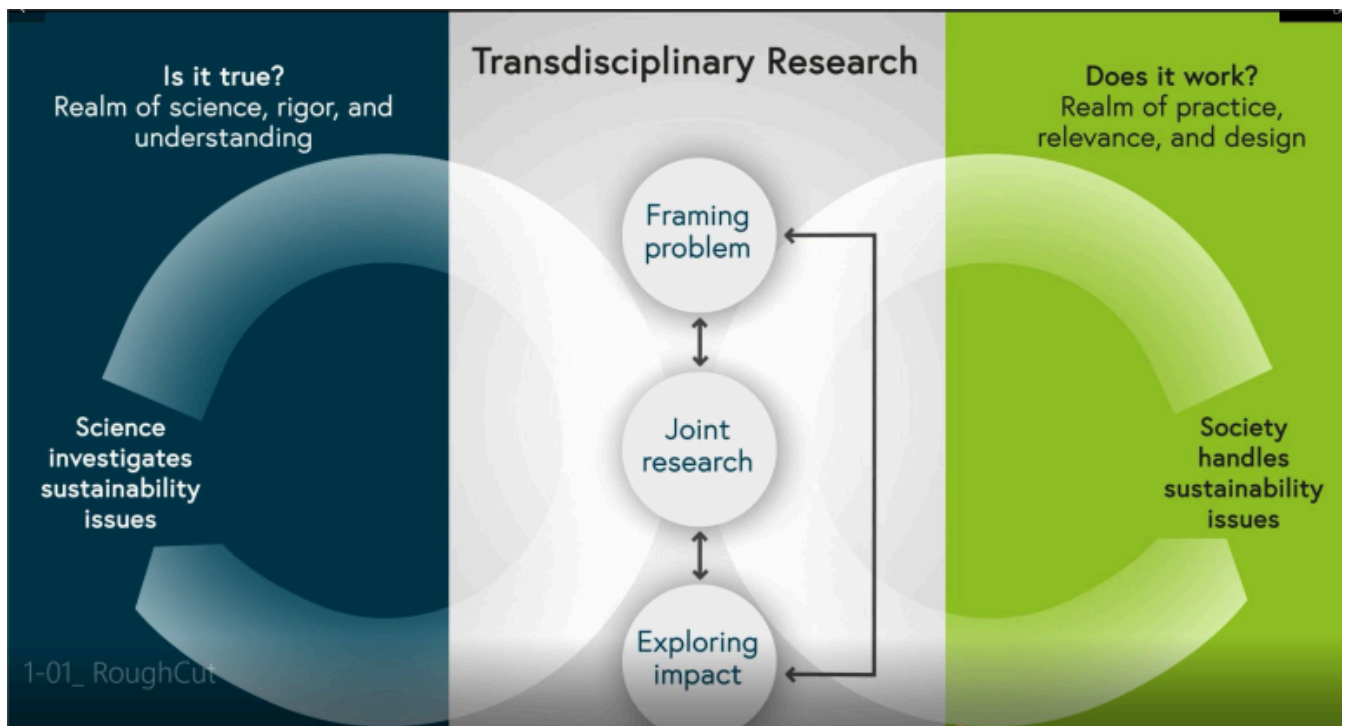
Tobias Buser, en la segona sessió del cicle, ens deia que hi ha tres tipus de coneixement rellevant quan abordem reptes socials complexos: el **coneixement dels sistemes**, que es refereix als problemes, sol ser analític i descriptiu, i prové de la ciència; el **coneixement dels objectius** a assolir, que es basa en valors i normes i hauria de sorgir de la deliberació entre diversos actors socials; i el **coneixement per a la transformació**, que es refereix a la manera d'aconseguir aquests objectius i inclou les estratègies i passos a seguir. Per activar i relacionar aquests coneixements necessitem fer recerca col·laborativa.

Espais d'intersecció entre els tres tipus de coneixement, la relació entre els fets, els valors i l'agència, i les tres esferes d'influència. Creada per: Flurina Schneider i University of Basel New Media Center, CC BY 4.0

Per què cal fer recerca col·laborativa?

La recerca col·laborativa és una eina de transformació de les polítiques públiques. Si les polítiques públiques han de servir per abordar reptes socials complexos, necessitem generar coneixement col·lectiu entre tots els agents socials rellevants. Segons la va definir Tobias Buser, la recerca col·laborativa o transdisciplinària traspasa fronteres entre disciplines científiques, i entre la ciència i la pràctica, per desenvolupar coneixement que ajudi a resoldre, mitigar o prevenir aquests reptes socials. Produeix coneixement tant sobre els problemes com per a les solucions, i amb aquest objectiu inclou tots els actors rellevants, siguin acadèmics, decisors públics o representants de la ciutadania, des del mateix moment en què es dissenya la recerca.

Les tres fases de la recerca transdisciplinària. Creada per Christian Pohl et al. i University of Basel New Media Center, CC BY 4.0

Rosa Arias, en la tercera sessió del cicle, va presentar diversos exemples i experiències de recerca col·laborativa que apliquen el model de la ciència ciutadana, i en què les aportacions ciutadanes són fonamentals.

També Rosina Malagrida, en la segona sessió, va insistir en la idea que cal fer recerca amb i per a la societat, i va subratllar que la responsabilitat compartida permet que la recerca sigui més democràtica, que tingui més legitimitat i que produeixi resultats millors. Igualment –ens deia– hem de tenir present que quan abordem reptes socials complexos hem de treballar amb una visió sistèmica, perquè caldrà promoure canvis en tot el sistema per poder implementar les solucions. Per això la recerca col·laborativa requereix un disseny sòlid i processos iteratius de reflexió. No és una tasca ràpida ni fàcil.

Quins reptes ens planteja la recerca col·laborativa?

L'enfocament col·laboratiu planteja reptes, tant de naturalesa exògena com endògena als projectes de recerca.

En primer lloc, diversos elements externs poden dificultar que s'iniciïn projectes de recerca col·laborativa. Per exemple, el sistema acadèmic no ofereix gaires incentius als investigadors per fer recerca interdisciplinària (entre disciplines acadèmiques) ni per fer recerca *amb i per a la societat*. La majoria d'incentius d'aquest sistema orienten la recerca a la publicació competitiva d'articles en revistes científiques ben indexades. A més, no sempre hi ha la confiança mútua necessària entre científics i polítics. D'altra banda, en el cas dels decisors públics, la manca de temps provocada per les urgències del dia a dia, o bé una certa por a veure limitada la capacitat de decisió o a rebre crítiques no desitjades, són factors que poden desincentivar la col·laboració amb el món acadèmic. Finalment, en el cas de la societat civil, les principals dificultats rau en la selecció dels representants adequats, i en la seva disponibilitat de temps i recursos per dedicar a la col·laboració en la recerca.

En segon lloc, també diversos elements interns de la gestió dels projectes col·laboratius els fan més complexos. Com ens explicaven Rosa Arias, Montserrat Freixa i Tatiana Fernández en la tercera sessió del cicle, la gestió d'equips de recerca transdisciplinaris, amb actors acadèmics, institucionals i socials, comporta preparació i esforç. Treballar col·laborativament requereix establir relacions de respecte i confiança mutus, acordar els rols –i el poder– de cadascú, fer explícites les expectatives dels diferents membres per poder identificar les tensions entre els seus interessos o agendes, i trobar equilibris per arribar a compromisos. Implica també desenvolupar unes determinades actituds i competències relacionades amb el lideratge, el treball en equip, la comunicació i altres aspectes.

Quins són els propers passos per a l'Escola?

Al llarg de les tres sessions diversos ponents van subratllar que la ciència, les polítiques públiques i la societat formen un ecosistema, i que cal promoure estructures institucionals i xarxes per afavorir la interacció i la col·laboració dins aquest ecosistema. David Mair, en la primera sessió, plantejava que calen institucions frontissa que puguin connectar els diferents tipus de coneixement. Tobias Buser, en la segona, recomanava establir estructures i xarxes que afavoreixin relacions a llarg termini entre la ciència i la política. I Tatiana Fernández, en la tercera, ens deia que per abordar els reptes que importen a la societat necessitem noves plataformes i capacitats, tant a les administracions públiques com a les universitats.

Com a Escola d'Administració Pública de Catalunya ens hem proposat ser una institució frontissa d'aquest ecosistema. Creiem que ho hem de fer per la nostra posició transversal dins de les administracions catalanes, per la nostra responsabilitat en l'aprenentatge dels directius i empleats públics, i per la nostra responsabilitat en l'impuls de la recerca per millorar les polítiques públiques.

Per això la nostra [convocatòria de subvencions a treballs de recerca sobre Administració pública i polítiques públiques de l'any 2021](#) ja requereix que els equips siguin transdisciplinaris. I per això hem creat un [mercat de reptes de recerca](#), proposats pels directius públics, per inspirar els projectes de la convocatòria. Com a institució frontissa, volem contribuir a connectar diferents agents de l'ecosistema perquè comparteixin coneixement. I ajudar-los a entendre's i a treballar plegats per obtenir resultats que ens ajudin a millorar les administracions i les polítiques. Volem contribuir a construir les xarxes de recerca col·laborativa que en aquestes sessions s'han assenyalat com a necessàries.

L'avantprojecte de la futura Llei de la ciència situa l'Escola com un dels agents del sistema de recerca de Catalunya, amb la funció de promoure polítiques públiques informades per l'evidència científica, en l'àmbit de l'Administració i la direcció pública. Hem començat a desenvolupar un marc de competències per a la recerca col·laborativa, que serà la base dels futurs programes de formació i aprenentatge en aquest àmbit. Compartim objectius i mantenim un contacte fluid amb el Centre Comú de Recerca de la Comissió Europea. I l'Escola està oberta a establir altres col·laboracions per enfortir aquest enfocament de la recerca. Un enfocament innovador que considerem necessari per transformar les polítiques públiques d'acord amb el que exigeixen els grans reptes socials que afrontem.

Elvira Riera Gil

Servei de Recerca, Documentació i Publicacions

► CIÈNCIA, DIRECCIÓ PÚBLICA, ELVIRA RIERA GIL, INNOVACIÓ, POLÍTICA, POLÍTQUES PÚBLIQUES, RECERCA, RECERCA COL·LABORATIVA, TRANSFORMACIÓ